

Program proti šikanování na Základní škole Louny, Školní 2426, p.o.

1.1. Definice šikany

Pojem šikana je definován jako úmyslné a opakované ubližování slabšímu (neschopného obrany) jedincem nebo skupinou, jak fyzické, tak i psychické, ponižování lidské důstojnosti. Důležitým znakem je nepoměr sil, kdy se oběť neumí nebo nemůže bránit.

Podstatou šikany není samotné ubližování, ale neexistující či málo funkční vzájemné vazby ve skupině.

1.2. Šikana a její typy

Projevy šikany lze dělit na přímé a nepřímé, fyzické a verbální, aktivní a pasivní. Spojováním těchto vznikne osm druhů šikanování.

1. Fyzické aktivní přímé (*útočníci oběť kopou, fackují či jinak fyzicky napadají*)
2. Fyzické aktivní nepřímé (*ničení věcí oběti, agresor pošle někoho, aby oběť zbil*)
3. Fyzické pasivní přímé (*agresor fyzicky brání oběti dosahovat svých cílů např. ji nepustí sednout do lavice*)
4. Fyzické pasivní nepřímé (*agresor odmítá splnit požadavky oběti – odmítne požádání oběti odejít na záchod*)
5. Verbální aktivní přímé (*nadávání, urážení, zesměšňování*)
6. Verbální aktivní nepřímé (*rozšiřování pomluv, symbolická agrese – vyjádřená v kresbách, básních apod.*)
7. Verbální pasivní přímé (*neodpovídání na pozdrav, otázky apod.*)
8. Verbální pasivní nepřímé (*spolužáci se oběti nezastanou, když je obviněna z něčeho, co udělal agresor*).

1.3. Příčiny vzniku šikany

Mezi nejčastější příčiny šikanování patří:

- tlak skupiny na „přizpůsobení se“ odlišného jedince, netolerantnost
- necitlivý humor až zábava za každou cenu
- odreagování špatné nálady
- nedostatek komunikace
- nedostatek sociálních dovedností
- prosazování se pomocí nejprimitivnějších prostředků
- potíže se získáváním pozitivního ocenění
- zneužití mocenské převahy
- narušená osobnost

1.4. Stadia šikanování

V úvodní definici šikany je uvedeno, že podstatou šikany jsou neexistující nebo málo funkční vzájemné vazby ve skupině. Abychom mohli skupiny úspěšně „léčit“, musíme umět rozeznat, v jakém stádiu šikany se daná skupina nachází.

První stadium: zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Ostatní ho odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, dělají na jeho účet drobné legrácky apod. Tuto skupinu tvoří jinak „normální“ dívky a kluci, kázeň v takové skupině bývá dobrá. Jde o zárodečnou podobu šikanování a je zde riziko dalšího negativního vývoje.

Minimální preventivní program pro školní rok 2019/2020

Druhé stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V náročných situacích začínají členové na jejím okraji sloužit jako ventil napětí. Objevuje se subtilní fyzická agrese.

První stadium může přerůst do druhého také v případě, že se ve skupině sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců, ti používají násilí pro uspokojování svých potřeb. Je-li ve skupině oslabena odolnost vůči šikaně, neexistuje soudržnost či kamarádské vztahy, je téměř jisté, že v takové skupině šikana zůstane a bude se stupňovat.

Třetí stadium: vytvoření jádra

Toto stadium představuje jakýsi přelom mezi počátečním stupněm šikany a stupněm pokročilým. Ve skupině se vytvoří malá podskupina agresorů, kteří začnou spolupracovat a systematicky šikanovat nejslabší žáky. V této fázi je jedinou šancí vznik „pozitivní podskupiny“, která bude agresorům rovnocenným partnerem. Ve většině případů se tak však nestává a šikana se rozrůstá.

Čtvrté stadium: většina přijímá normy agresorů

Většina členů skupiny se podřídí agresorům. Přijímají jejich normy chování. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat velice krutě, na šikaně se aktivně podílejí.

Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

V této fázi se skupina rozdělí na agresory, kteří mohou vše a na oběti. Agresoři ztrácejí poslední zábrany a dochází k jakémusi druhu „závislosti“ na šikanování druhých. Původně neutrální členové se přiklánějí na stranu zla.

Tento nejvyšší stupeň se vyskytuje spíše ve věznicích či vojenském prostředí. Vyskytne-li se ve školách, je ve skupině vůdcem agresorů sociometrická hvězda třídy. Většinou jde o žáka s dobrým prospěchem, chováním a pedagogové za ním stojí.

1.5. Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé

- žák je o přestávkách často osamocený, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává společnost učitelů
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stává se uzavřeným
- školní prospěch se náhle zhoršuje
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné
- zašpiněný a poškozený oděv
- stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit ztrátu nebo poškození věci
- odřeniny, modřiny, škrábance, které nedovede uspokojivě vysvětlit
- absence

Přímé

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty – důležité je, do jaké míry je daný žák zranitelný
- kritika žáka, výtky, nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary
- příkazy, které dostává od spolužáků
- honění, strkání, rány – oběť je neoplácí
- rvačky, nátlak k vykonávání nenormálních až trestných činů

1.6. Postupy pro šetření šikany

Neexistuje univerzální postup pro šetření šikany. Každý případ je však nutno posuzovat individuálně. Pedagogičtí pracovníci šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytnou neprodleně pomoc. Užší realizační tým se skládá z ředitele školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a třídního učitele, kteří postupují podle Krizového plánu školy

1.7. Prevence šikanování na Základní škole ve Školní 2426, Louny

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je Školní vzdělávací program, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a mezi žáky a učiteli) a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy. Školní metodik prevence spolu s ředitelem školy odhadne v případě šikany, zda situaci zvládne škola sama, nebo si povolá odborníka specialistu.

Škola má ohlašovací povinnost - když jednání v souvislosti se šikanou naplňuje znaky přestupku nebo trestného činu a obrací se na Policii ČR, oznamuje skutečnost zákonnému zástupci jak žaka útočníka, tak žaka oběti

- Ve školním řádu školy je uveden bod o zákazu šikany na škole a potrestání.
- Učitelé vedou systematicky a důsledně žáky k osvojování zásad mezilidských vztahů.
- Učí je respektovat identitu a individualitu jedince.
- Třídnické hodiny i výuka plní primární prevenci proti šikaně.
- Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka.
- Učitelé pozorují vztahy mezi žáky atmosféru v třídních kolektivech, monitorují sociální klima ve třídě.
- Neprodleně reagují na nevhodné chování mezi dětmi.
- Třídní učitelé prokazatelně seznámí žáky se školním řádem, kde jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.
- Třídní učitelé prokazatelně seznámí rodiče žáků se školním řádem a s případnými signály šikanování.
- Školní metodik prevence úzce spolupracuje s výchovným poradcem, všemi pedagogickými pracovníky školy, s okresním metodikem prevence.
- Školní metodik prevence organizuje preventivní akce proti šikanování, seznamuje učitele s informacemi ze školení zaměřených na šikanu.
- Škola je povinna řešit šikanu ve škole a na akcích pořádaných školou.
- Ve škole je ustanovena výchovná komise, která v případě potřeby pomáhá při řešení šikany.

Výchovná komise pracuje ve složení: vedení školy, školní metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel.

Krizový plán pro řešení šikany

Metody řešení šikanování mají charakter překvapení a skrytosti, aby byl agresor zaskočen. Rozhovory s informátory se provádí tak, aby ostatní o tom nevěděli. Lze použít sociometrická šetření nebo vyjádření (písemné) bez podpisu. Je vhodné si vytipovat žáky, kteří sympatizují s obětí nebo s ní kamarádi.

Počáteční šikanu řeší ve škole metodik primární prevence ve spolupráci s třídním učitelem, výchovným poradcem a s vedením školy.

Scénář řešení počáteční šikany (1. – 3. stadium), podezření na šikanu

- Rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili, s oběti
- Ochrana obětí a svědků
- Informovat vedení školy, rodiče obětí

Minimální preventivní program pro školní rok 2019/2020

- Informovat o postupech při zajištění bezpečnosti žáků pedagogický sbor
- Zjištění dalších dostupných svědků, informací
- Rozhovor s agresory, zabránit konfrontací agresorů
- Projednání na výchovné komisi, účast dítě agresor i zákonný zástupce, přijetí výchovného opatření, doporučení vyhledat odborníka
- Podat informace žákům konkrétní třídy
- Svolat mimořádnou třídní schůzku, informovat rodiče ostatních žáků
- Kontaktovat odborné pracovníky z PPP nebo další instituce

Postup vyšetřování

- Oznámit své podezření co nejdříve vedení školy.
- Vyslechnout postupně více nezaujatých svědků, konfrontovat svědky mezi sebou.
- Navodit atmosféru podpory a povzbuzení, že jejich spolupráce nebude prozrazena a je zajištěna jejich bezpečnost.
- Upozornit na provádění zápisu ze šetření.
- Začít vyšetřování se „zdravým jádrem“, nikdy nezačínat s agresory.

Získat odpovědi na otázky

- Komu se co stalo, popřípadě kolik je obětí?
- Co se stalo, co tomu předcházelo?
- Kdy, kde a za jakých okolností se to stalo?
- Kdo je agresorem, kolik je agresorů?
- Kdo z nich je iniciátor?
- Kdo je aktivní účastník šikanování?
- Co jsi dělal ty?
- Jak dlouho šikana trvá?
- Co dělali ti, co nic nedělali?

Rozhovor s agresory

- Sednout si proti agresorovi: říct mu vše „natvrdo“, chtít vědět, co všechno dělal, upozornit ho na zapisování, potom mlčet.
- Monolog agresora: nerušit mu jeho prostor, dívat se do očí, nepovzbuzovat, jen si vše zapisovat, počkat, až domluví.
- Doplňující otázky: klást otázky tak, aby se zapletl do vlastních lží, stupňovat citové napětí, nabídnout polehčující okolnosti v případě přiznání se, nechat si od něj podepsat zápis.
- Celé zopakovat se všemi agresory. Každého po rozhovoru odvést do jiné místnosti.
- Konfrontace: všem agresorům naráz oznámit, jak kdo z nich vypovídal – začnou se mezi sebou dohadovat.
- Vytipovat nejslabší člunek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.
- Zabránit zinscenování křivé výpovědi.
- Agresor se po rozhovoru nesmí vrátit zpět do třídy!

Metoda usmíření

Provádí se především u počátečních stádií šikany a vykazuje-li agresor ochotu své chování změnit. Této metodě předchází rozhovor se svědky, rozhovor s obětí, rozhovor s agresory (není-li agresor ochoten ke změně, následuje metoda vnějšího nátlaku).

Minimální preventivní program pro školní rok 2019/2020

Společné setkání třídy a hledání nápravy: hovořit se třídou, omluva a usmíření agresora a oběti, předkládání návrhů pro nápravu.

Vhodné otázky: Co si myslíte, že není v téhle třídě v pořádku? Co byste mohli udělat, aby se to příště nestalo? Kdo si myslí, že by byl schopen oběť bránit?

Při posledním setkání třídy položit otázku, zda je problém vyřešen.

Scénář řešení pokročilé šikany (4. - 5. stadium), výbuch skupinového násilí

Nastává situace, kdy škola potřebuje pomoc zvenku, situaci nemůže sama řešit, vedení školy kontaktuje specializované instituce a policii.

Důležitá telefonní čísla

Pedagogicko – psychologická poradna Louny	415 652 323
Policie České republiky	974 437 651 nebo 158
Městská policie	415 654 368
Odbor sociálních věcí a zdravotnictví	415 621 229, 415 621 204

Postup řešení

- Bleskový odhad závažnosti a formy šikany.
- Bezprostřední záchrana oběti.
- Zastavit skupinového násilí.
- Zalarmování pedagogů na poschodí.
- Informovat vedení školy.
- Zabránit domluvě na křivé výpovědi.
- Pokračující pomoc oběti.
- V případě potřeby přivolat lékaře.
- Navázat kontakt se specialistou na šikanování.
- Informovat rodiče oběti.
- Informovat rodiče agresora – rodiče jsou vždy pozváni před výchovnou komisí. V případě, že rodiče odmítají spolupracovat, je škola povinna nahlásit tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí.
- Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení.
- Jestliže má pedagog podezření, že byl spáchán trestný čin, zákon určuje školskému zařízení povinnost nahlásit tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Postup vyšetřování

- Rozhovor s obětí a informátory.
- Nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků.
- Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
- Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory.

Minimální preventivní program pro školní rok 2019/2020

- Metoda vnějšího nátlaku.

Při šetření šikanování se používá metody vnějšího nátlaku.

1. Komisionální pohovor s agresory a jejich rodiči:

- seznámení rodičů s problémem
- postupné vyjádření všech přítomných pedagogů
- vyjádření žáka
- vyjádření rodičů
- rozhodování komise za zavřenými dveřmi
- seznámení rodičů a žáka se závěrem komise

2. Oznámení o potrestání agresorů před celou třídou za přítomnosti celé komise bez přítomnosti oběti.

3. Informovat rodiče oběti o zajištění bezpečnosti jejich dítěte a o tom jak byli agresori potrestáni.

4. O jednání komise učinit písemný záznam (vše si nechat podepsat).

5. Zajistit ochranu oběti.

Riziková místa ve škole

prostory šaten, vestibul školy

prostor před tělocvičnou

sociální zařízení v celém areálu školy

schodiště v pavilonu školní jídelny

bezprostřední prostor před školou (hlavní vstup)

Spolupráce

- resort školství - PPP, SVP, speciálně pedagogická centra

- resort zdravotnictví – pediatr a odborný lékař, dětský psycholog, psychiatr, terapeut

- resort sociální péče – oddělení péče o rodinu a děti, oddělení sociální prevence, centra zabývající se na prevenci a řešení šikany

Louny, září 2019

Mgr. Petra BRETHOVÁ
metodik prevence

Mgr. Věra BENEŠOVÁ
ředitelka školy

Příloha č. 1 – zápis o řešení šikany

Minimální preventivní program pro školní rok 2019/2020

Zápis o řešení šikany

příloha č. 1

Jméno žáka / žákyně:	
Datum narození:	
Bydliště:	
Třída:	
Jméno zákonného zástupce:	
Účastníci pohovoru:	
Důvod pohovoru:	
Vyjádření oběti:	
Vyjádření agresora:	
Vyjádření výchovné komise:	
Vyjádření rodičů:	
Závěry z pohovoru:	

Zákonný zástupce:.....

Ředitelka školy:.....

Školní metodik prevence:.....

Třídní učitel:.....

Výchovný poradce:.....

V Lounech, dne:.....